

1

ÇEŞİTLİLİK, ÇOK DİLLİLİK VE KÜLTÜREL TRANSFER:TEORİK YANSIMALAR

Prof. Dr. Arvi SEPP¹

Giriş

Kültürler ötesi bir analiz, bir yandan disiplinlerarası yönelimi açısından haklı çıkarılabilirken, diğer yandan da yapılandırmacı kültür kavramı özellikle zihinsel, sosyal ve maddi kültürle ilgili olduğu için gerekçelendirilebilir. Disiplinlerarası bu konsept kültürler arası araştırmaları ile iç içe geçmektedir (bkz Welsch, 1999). Aynı “melezlik” veya giriftlik, kültürlerarasılık veya üçüncü alan gibi yeni alanlardaki çalışmalarda olduğu gibi, ancak bu çalışmalar başka aksanlar ve/veya operasyonel konseptlerde farklılıklar gösterebilir (bkz. Rau, Lavorano & Mehnert, 2016, s. 7). Farklılık ve kimlik, benlik ve başkası arasındaki dinamik ilişki üzerine olan tartışma – bu konseptler ne kadar farklı tanımlansa da – bu katkının ana odağıdır. Bu yüzden farklı kültürlerin bağlantıları ve sonuçlarını ayırmak gereklidir. Transkültürel bağlantıların dinamikleri ve tamamlanamaz doğaları gereği prensip olarak her zaman eksik ve limitli kalmalıdır.

Georgeta Vancea’ya göre kültürlerarası edebiyatın yorumlanmasının şablonu “etik-estetik etkisi”ne dayanmaktadır (Vancea, 2008, s. 5), bu da kültürel azınlıkların, göçün, çatışmaların, entegrasyonun ve asimile olma fikirlerinin klişeleşmiş kalıplarını zayıflatmaktadır ve bu da yazarların göç, krizler, çok kültürlülük, yabancılık, yabancı düşmanlığı ve sınırların kaldırılması konularında araya girmelerine yardımcı olur. Kültürlerarasılığın analizi çok dilli yazıların anlaşılabilirliğe ve farklı edebiyatlar, kültürler ve diller arası değiş tokuşa izin vermektedir.

Kültürler ötesi dayanışma modeli kültürlerarası fikri ile ters düşmektedir. Yorumbilim bakış açısından bakıldığında kültürlerarası çift kutuplu ilişkiler

¹ Prof. dr., Vrije Universiteit Brussel/Universiteit Antwerpen, e-mail: arvi.sepp@vub.be/arvi.sepp@uantwerpen.be

bulanıklaştırma riskini taşır (bkz. Schmitz, 2009, s.10). Yazar, Zafer Şenocak'ın ilk makalesi “*Das Unbehagen an der Kultur*”¹¹ (1994) ‘de, çoğunluk toplumu tarafından “kültür” tanımının nasıl kurulduğunun altını çizerek: “Kültür, egemenlik ilişkilerinin bir ifadesidir, gücü elinde tutanlar buldukları pozisyonlarını korur ve elinde güç bulduran diğerlerini de aynı şeyi yapmaya ikna eder” (Şenocak, 1994, s. 59-60).

Helmut Schmitz'in de belirttiği gibi, eğer modern köksüzlüğe aşırı vurgu varsa ve onun ürettiği kimlik kümelerinin melezliği ve akışkanlığı, kültürel homojenliğin normatif yapısının yerini heteronormatif bir kültürel, coğrafi ve ekonomik melezlik modeline bırakıyorsa toplumsal farklılıkların gerçekleri ve sosyal hareketlilik riski için maddi kaynaklardaki eşitsizlikler göz ardı edilir. Göç deneyimlerine kadar geriye götürülemeyen modern köksüzlük ile melez göç kimliği arasındaki belirli farklılıklar sonuç olarak bulanıklaşacaktır.

Kültürlerarası karşılaştırmaların paradoksu, temelde kültürlerin bu kültürel “özgünlüğü” açıklayan kendi kodları, özellikleri ve tarihi ile belirli varlıklar olarak algılanması gerçeğinde mevcuttur. Böyle bir kavramsallaştırma ışığında, kültürel ilişkiler, doğada temas, arabuluculuk, transfer veya değişim olarak tanımlanabilir (bkz. Werner, 2013). Öte yandan, zıt bir görüş, kültürün süreçsel yönünü vurgular. En başından beri kültür, tanımı gereği her zaman aktörler ve bağlam tarafından belirlenen bir müzakere biçimidir. Bu anlamda kültür, temelde bir değişim ve transfer sürecini oluşturur.

Referanslar

- Althusser, L. (1977). *Ideologie und ideologische Staatsapparate. Aufsätze zur marxistischen Theorie*. Hamburg: VSA.
- Baumann, U. (2004). *Übersetzungstheorien*. In: Nünning, Ansgar (Ed.): *Metzler Lexikon Literatur- und Kulturtheorie. Ansätze – Personen – Grundbegriffe*. Stuttgart/Weimar: Metzler, p. 676-679.
- Bertrand, J.-P. & Gauvin, L. (2003). *Littératures mineures en langue majeure. Québec / Wallonie-Bruxelles*. Frankfurt/M.: Peter Lang.
- Broder, H. M. (2000). *„Ich bin keine Brücke“. Ein Monarchist, der Box-Magazine und Wittgenstein liest: der Schriftsteller Güney Dal*. In: *Der Tagesspiegel*, 19 May 2000.
- Butler, J. (2006). *Haß spricht. Zur Politik des Performativen*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Deleuze, G. & Guattari, F. (1976). *Rhizome. Introduction*. Paris: Les Éditions de Minuit.
- Deleuze, G. (1992). *Die Faltungen oder das Innen des Denkens (Subjektivierung)*. In: Deleuze, G. *Foucault*. Frankfurt/M.: Suhrkamp, p. 131-172.
- Derrida, J. (1996). *Le monolinguisme de l'autre ou la prothèse d'origine*. Paris: Galilée.
- Foucault, M. (2005). *Von anderen Räumen*. In: Foucault, Michel: *Schriften in vier Bänden. Dits et Ecrits. Band IV. 1980-1988*. Frankfurt/M.: Suhrkamp, p. 931-942.
- Haverkamp, A. (1997). *Zwischen den Sprachen. Einleitung*. In: Haverkamp, A. (Ed.): *Die Sprache des Anderen. Übersetzungspolitik zwischen den Kulturen*. Frankfurt/M.: Fischer, p. 7-12.
- Heimböckel, D. (2013). *Einsprachigkeit – Sprachkritik – Mehrsprachigkeit*. In: Dembeck, T. & Mein, G; (Ed.): *Philologie und Mehrsprachigkeit*. Heidelberg: Winter Universitätsverlag, p. 135-156.

¹¹ Sigmund Freud'un Kültürdeki Huzursuzluk isimli eseri.

- Kraenzle, C. (2007). *Travelling without Moving: Physical and Linguistic Mobility in Yoko Tawada's Übersetzungen*. In: Slaymaker, D. (Ed.): *Yōko Tawada. Voices from Everywhere*. Plymouth, UK: Lexington Books, p. 91-110.
- Kremnitz, G. (2004). *Mehrsprachigkeit in der Literatur. Wie Autoren ihre Sprachen wählen*. Wien: Edition Praesens, p. 202-212.
- Lesch, W. (2013). *Übersetzungen. Grenzgänge zwischen philosophischer und theologischer Ethik. Studien zur theologischen Ethik*. Freiburg: Academic Press Fribourg.
- Lüsebrink, H.-J. (2005). *Kulturtransfer – neuere Forschungsansätze zu einem interdisziplinären Problemfeld der Kulturwissenschaften*. In: Mitterbauer, H. & Scherke, K. (Ed.): *Ent-grenzte Räume. Kulturelle Transfers um 1900 und in der Gegenwart* (= Studien zur Moderne 22). Wien: Passagen Verlag, p. 23-41.
- Mitterbauer, H. (2005). *Dynamik – Netzwerk – Macht. Kulturelle Transfers „am besonderen Beispiel“ der Wiener Moderne*. In: Mitterbauer, H. & Scherke, K. (Ed.): *Ent-grenzte Räume. Kulturelle Transfers um 1900 und in der Gegenwart* (= Studien zur Moderne 22). Wien: Passagen Verlag, p. 109-130.
- Mitterbauer, H. (2012). *Inter- und/oder Transkulturalität? Anmerkungen zu einer terminologischen Debatte*. In: Grucza, F. (Ed.): *Vielheit und Einheit der Germanistik weltweit. Band 2: Eröffnungsvorträge – Diskussionsforen*. Frankfurt/M. et al.: Peter Lang, p. 223-226.
- Müller, H. (2001). *Heimat ist das, was gesprochen wird. Rede an die Abiturienten des Jahrgangs 2001*. Blieskastel: Gollenstein Verlag.
- Ören, A. (1977). *Privatexil. Gedichte*. Berlin: Rotbuch Verlag.
- Rau, A., Lavorano, S. & Mehnert, C. (2016). *Vorwort: Zum Status der Trans_Konzepte*. In: Lavorano, S., Mehnert, C. & Rau, A. (Ed.): *Grenzen der Überschreitung. Kontroversen um Transkultur, Transgender und Transspecies*. Bielefeld: Transcript, p. 7-21.
- Said, E. W. (1994). *Culture and Imperialism*. London: Vintage.
- Schmitz, H. (2009). *Einleitung: Von der nationalen zur internationalen Literatur*. In: Schmitz, H. (Ed.): *Von der nationalen zur internationalen Literatur. Transkulturelle deutschsprachige Literatur und Kultur im Zeitalter globaler Migration*. Amsterdam/New York: Rodopi, p. 7-15.
- Şenocak, Z. (1994). *War Hitler Araber? IrreFührungen an den Rand Europas*. Berlin: Babel Verlag.
- Şenocak, Z. (2011). *Deutschsein: Eine Aufklärungsschrift*. Hamburg: Körber-Stiftung.
- Sepp, A. (2017). *Ethik der Mehrsprachigkeit*. In: Dembeck, T. & Parr, R. (Ed.): *Literatur und Mehrsprachigkeit. Ein Handbuch*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, p. 53-66.
- Sepp, A. (2018). *Einführung. Überlegungen zur literarischen 'Transkultur'*. In: *Germanistische Mitteilungen* 44, 1, p. 5-22.
- Stolze, R. (2003). *Hermeneutik und Translation*. Tübingen: Narr.
- Tawada, Y. (1997). *Ich wollte keine Brücke schlagen*. In: Tawada, Y. *Aber die Mandarininnen müssen heuteabend noch geraubt werden*. Tübingen: Konkursbuch Verlag, p. 65-72.
- Vancea, G. (2008). *Toleranz und Konflikt. Interkulturelle Dimensionen der deutschsprachigen Gegenwartsliteratur*. Heidelberg: Winter.
- Welsch, W. (1997). *Transkulturalität. Zur veränderten Verfassung heutiger Kulturen*. In: Schneider, I. & Thomsen, C. W. (Ed.): *Hybridkultur. Medien – Netze – Künste*. Köln: Wienand Verlag, p. 67-91.
- Welsch, W. (1999). *Transculturality -The Puzzling Form of Cultures Today*. In: Featherstone, M. & Lash, S. (Ed.): *Spaces of Culture: City, Nation, World*. London: Sage, p. 194-213.
- Werner, M. (2013). *Konzeptionen und theoretische Ansätze zur Untersuchung von Kulturbeziehungen*. In: Colin, N. et al. (Ed.): *Lexikon der deutsch-französischen Kulturbeziehungen nach 1945*. Tübingen: Narr, p. 23-31.
- Wilson, R. (2011). *Cultural Mediation Through Translingual Narrative*. In: *Target* 23, p. 235-250.
- Yildiz, Y. (2012). *Beyond the Mother Tongue. The Postmonolingual Condition*. New York: Fordham University Press.